

Bar-Ilan University
אוניברסיטת בר-אילן

Faculty of Social Sciences
School of Education
MA program in ID
Prof. Hefziba Lifshitz- Vahav
Machado Chair for Research on
Cognitive modifiability and the
Development of Intelligence
President: Prof. Pnina Klein

הפקולטה למדעי החברה
בית הספר לחינוך
תואר שני - ח"מ
במוגבלות שכלית
פרופ' חפזיה ליפשיץ
הקתדרה לחקר השתנות
והתפתחות האינטליגנציה
צ"ע מצ'אדו

הקתדרה לחקר השתנות והתפתחות האינטליגנציה צ"ע מצ'אדו

יור: פרופ' חפזיה ליפשיץ

פריצת דרך הומניסטית ומדעית
במאמץ לחינוך מיוחד
בבית הספר לחינוך בקר - אילן

שבעה סטודנטים עם מוכשרות שכלית
עם וללא תסמונת דאון-סיימו חמישה
קורסים אקדמיים של התואר הראשון, ביצוע
מבחנים וצבודות וקבלו קרדיט אקדמי

החלון: תאר ראשון בחוג המופלג, או מדעי הרוח

פרופ' חפציבה ליפשיץ ראש התכנית

שבעה סטודנטים עם מוגבלות שכלית עם וללא תסמונת דאון שולבו וסיימו חמישה קורסים אקדמיים של התואר הראשון בבית הספר לחינוך בבר אילן. הסטודנטים היו רשומים כשומעים חופשיים עם זכות בחינה, עמדו במטלות הקורס, כולל ביצוע עבודות ומבחנים, הציגו פרזנטציה מדעית וקבלו קרדיט אקדמי.

השילוב הינו חלק מ"פרויקט עוצמות" - שילוב אקדמי בשלוש רמות לסטודנטים עם מוגבלות שכלית עם וללא תסמונת דאון המתבצע במסגרת הקתדרא לחקר כושר ההשתנות והתפתחות האינטליגנציה ע"ש מצ'אדו בבית הספר לחינוך בבר- אילן.

בתשע"ו יתווספו לפרויקט שתי סטודנטיות נוספות עם מגבלה שכלית. בנוסף לקורסים בבית הספר לחינוך, ביוזמת מנהלת המדרשה דר טובה גנזל לומדים הסטודנטים קורס ביהדות במדרשה לבנות. כמו כן הם לומדים אנגלית שהינו חלק מדרישות האוניברסיטה.

לדברי פרופ' חפציבה ליפשיץ-והב, ראש הקתדרא לחקר וקידום כושר ההשתנות ע"ש מצ'אדו וראש פרויקט עוצמות, כ-10% מבעלי המוגבלות השכלית הקלה מסוגלים להשתלב בתכנית שכזו.

לסטודנטים בעלי המוגבלות השכלית מוצמדת מורה המלווה אותם תוך כדי הלימוד בקורסים ולאחר הלימודים, בביצוע עבודות וכו'. במסגרת קורס מחשבים למדו הסטודנטים להכין תוכנות לימודיות עבור ילדים עם צרכים מיוחדים וכן להכין ולהציג פרזנטציה מדעית בשם: לימודים בגיל המבוגר - רקע תאורטי, מטרות והיבטים מעשיים.

<u>מרצה</u>	<u>קרדיט אקדמי</u>	<u>להלן פירוט הקורסים שנלמדו עד כה ונקודות הקרדיט: הקורסים</u>
ד"ר סיגל עדן	2	מבוא לחינוך מיוחד 77-400
ד"ר דליה טל	1	אתגר שכלי 77-425
ד"ר סיגל עדן	1	מחשבים בחינוך מיוחד 77-434
ד"ר שושנה בן-טוב	2	<u>מגמת חינוך בלתי פורמלי</u> מבוא לחינוך בלתי פורמלי
		<u>שנה ב</u>
ד"ר אסתי איזמן	2	מבוא לתורת החינוך וההוראה 77-430
	1	כושר השתנות קוגניטיבי 433-77
ד"ר אסתי איזמן	1	שילוב הילד בעל הצרכים המיוחדים 77-488
ד"ר אסתי איזמן	1	הילד בעלי שיתוק מוחין 77-427
	11	סה"כ
הרב ישראל סמט	2	יהדות - המדרשה לבנות
רונלי ניסים ואתאל ליפשיץ	2	חברותא – המדרשה לבנות
רונלי ניסים	6	אנגלית
ד"ר רקפת דלמון	4	עברית
	25 שש מתוך 64	סה"כ

**מיזם "עוצמות" – שילוב מודולרי בן 4 שלבים לסטודנטים עם מגבלה
קוגניטיבית בבית הספר לחינוך באוניברסיטת בר-אילן**

**עוצמות – שילוב אקדמי מודולרי בן 4 רמות
לבוגרים בעלי מוגבלות שכלית**

פרויקט "עוצמות" כולל שלושה שלבים:

שלב א' – העשרה אקדמית מותאמת קבוצתית - מנהלת: ד"ר שושנה ניסים

- סטודנטים בעלי מוגבלות שכלית ובכללם בעלי תסמונת דאון, מגיעים פעם בשבוע לביה"ס לחינוך ב"בר אילן" ליום לימודים בן 4 שעות. הפרויקט הוא חלק מן הפרקטיקום של ההתמחות **לתואר שני במוגבלות שכלית** בביה"ס לחינוך והמרצים הם הסטודנטים (הרגילים) הלומדים בהתמחות (ובשיתוף עמותת עתי"ד בהנהלת הגב' עדה עוז והאגף לטיפול באנשים בעלי מוגבלות שכלית במשרד הרווחה).
- הקורסים: **מבוא לפסיכולוגיה, מבוא לסוציולוגיה, סנגור עצמי, ספריה ומחשבים**. הסטודנטים בעלי המוגבלות השכלית רוכשים מיומנויות למידה אקדמיות (קשב, הבנת הנשמע, הבנת מצגות, שעורי בית, ביצוע מבחן וכו') וכן אסטרטגיות קוגניטיביות (ניגודים, מטפורות, אנלוגיות, ניבים ועוד).

שלב ב': שילוב קבוצתי בסמינריון לתואר ראשון עם סטודנטים רגילים מנהלת: ד"ר שושנה ניסים

- קבוצת סטודנטים בעלי מוגבלות שכלית משולבים בסמינריון מחקרי לתואר ראשון "האדם החריג המתבגר והמבוגר" הניתן במגמה לחינוך מיוחד בביה"ס לחינוך יחד עם הסטודנטים הרגילים (המרצה – פרופ' חפציבה ליפשיץ-והב). בסמינריון למדו הסטודנטים הרגילים והסטודנטים בעלי המוגבלות נושאים הקשורים לסינגור עצמי, מתקיימת למידת עמיתים. הסטודנטים בעלי המש למדו מהו מחקר, והעבירו שאלוני דימוי עצמי, חוללות עצמית לחבריהם. הסטודנטים הרגילים ביצעו את הניתוחים הסטטיסטיים. ניתוח השאלונים והאינטרפרטציה נעשית במשותף ע"י שתי הקבוצות.

המטרות האופרטיביות של הפרויקט:

מטרות לימודיות:

א. מתן הזדמנות ללמידה בסביבה אוניברסיטאית
לסטודנטים בעלי מוגבלות שכלית,

ב. הקניית ידע תיאורטי בנושאים אקדמיים
שעשויים להיות רלוונטיים לאוכלוסיה זו,

ג. נגישות לספריות האוניברסיטה,

ד. ביצוע עבודה מחקרית זוטא,

ה. לימוד משותף של נושא עם סטודנטים רגילים,

ו. לימוד אסטרטגיות ללמידה וקריאת טקסטים

ז. שימוש בטכנולוגיות המצויות באוניברסיטה כמו מעבדת מחשבים.

מטרות חברתיות:

א. מפגש עם סטודנטים רגילים בקורס עצמו
וכן בשעת ההפסקה,

ב. העצמה וחיזוק הדימוי, הביטחון העצמי ואיכות החיים
של הסטודנטים בעלי מוגבלות שכלית.

שלב ג': שילוב בקורסים אקדמיים רגילים של התואר הראשון

- תוך כדי היכרות עם הבוגרים שהשתתפו בפרויקט הנ"ל, זוהו **שמונה סטודנטים בעלי יכולת גבוהה במיוחד** בתחום הלשוני, בהבנה, בזיכרון, ביכולת למידה, בהבנת מטפורות ועוד.
- **סטודנטים אלה משולבים כאמור כסטודנטים רגילים בקורסים האקדמיים שהוזכרו לעיל.**
- הפרויקט דומה מופעל בחמש אוניברסיטאות בקנדה במדינת אונטריו, 60 סטודנטים בצ"מ בהם בעלי מוגבלות שכלית ותסמונת דאון משולבים בתכנית הלימודים לתואר ראשון. בקנדה מקבלים הסטודנטים תעודת השתתפות בקורסים. **בבר אילן הכוונה היא שהם יצברו נקודות עד לצבירת מספר הקורסים הדרוש לתואר ראשון.**

באמנת האו"ם (2006) למען זכויות האדם המוגבל נכתב:

"יש להבטיח מערכת חינוך מכילה בכל הרמות ובלמידה לאורך החיים, במטרה לפתח את היכולות הגלומות בבני האדם, את תחושת הכבוד והערך העצמי, ולחזק את הכבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד ולמגוון האנושי".

בית הספר לחינוך באוניברסיטת "בר אילן"
מגשים עקרונות אלה הלכה למעשה.

מחקר:

קביעת קריטריונים מדעיים להשתתפות בעלי מ"ש בשילוב אקדמי

הפרופיל הקוגניטיבי והרגשי של בוגרים בעלי מ"ש המסוגלים להשתלב בקורסים אקדמיים רגילים

מיפוי הקורסים האקדמיים המתאימים לשילוב סטודנטים בעלי מ"ש

ההתאמות הנדרשות לשילוב סטודנטים בעלי מ"ש בקורסים רגילים

עמדות סטודנטים ומרצים כלפי שילוב סטודנטים בעלי מ"ש בקורסים אקדמיים

רציונל פרויקט "עוצמות":

**תיאוריית
ה"גיל
המפצה":
(ליפשיץ,
2011;
Lifshitz, Klein
(2011)**

לעיכוב בהתפתחות בשנותיהם הראשונות של בעלי מוגבלות שכלית יש פיצוי בשנים מאוחרות יותר והם ממשיכים להתפתח ולהתקדם אף בשנות הבגרות. כלומר תיתכן השהיה של היכולות בגילים הצעירים ופריחתן בשנים מאוחרות יותר.
(Lifshitz & Rand, 1999; Lifshitz & Tzuriel, 2004; Lifshitz, Tzuriel & Weiss, 2005; Lifshitz, Tzuriel, Weiss & Tzemach, 2011; Lifshitz & Katz, 2009; Lifshitz, Klein & Cohen, 2011; Lifshitz, Shnitzer & Mashal, 2015).

**תיאוריית
הרזבות
הקוגניטיביות
(Stern et al.,
2003)**

הבדלים אינדיבידואלים בעת ביצוע מטלות קוגניטיביות של אנשים מבוגרים תלויים במשאבים הקוגניטיביים שילהם. קיימות רשתות מוחיות וככל שהן גמישות ויעילות יותר, מסועפות ולא הרוסות, כך הן פחות חשופות לפגיעה או להפרעה תפקודית. גם לבעלי מש יש רזבות קוגניטיביות
Neural compensation – יכולת להגיע לביצוע מקסימלי של המטלה ע"י גיוס רשתות מוחיות אלטרנטיביות. מבוגרים מסוגלים לבצע את אותה מטלה כמו צעירים, אבל תוך שימוש באסטרטגיה שונה: או שאותה רשת מוחית תפעל בדרך אלטרנטיבית או שהמטלה תתבצע אצל המבוגרים באזור מוחי שונה משל הצעירים וזהו מקור הפיצוי.

**תיאוריית ה-
Cognitive
Activity
(Wilson &
Benneth,
2005)**

השתתפות בפעילות קוגניטיבית במהלך החיים - מפחיתה את הסיכון למחלת האלצהיימר בגיל המבוגר. פעילות קוגניטיבית מפחיתה את הירידה בתהליכי עיבוד ולמידה בהם: מהירות תפיסתית וזיכרון עבודה, זיכרון סמנטי, מהירות תפיסתית, יכולת חזותית.

**תיאוריית
כושר
ההשתנות
הקוגניטיבית
המבנית:**

תיאוריית כושר ההשתנות הקוגניטיבי-מבני (Structural Cognitive Modifiability – SCM), ותאוריית הלמידה המתווכת (Feuerstein & Rand, 1974) טוענות כי בכוחה של התערבות סביבתית-חינוכית מתאימה (למידה מתווכת) לחולל ביחיד שינויים קוגניטיביים-מבניים מעבר לגורמי הגיל, האטיולוגיה וחומרת הפגיעה (Feuerstein & Feuerstein, 2003; Falik, 2010).
למידה מתווכת היא זו שקובעת את תפקודו של היחיד ולא המטען הגניטי איתו הוא נולד.